

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. М.І. ПИРОГОВА
Кафедра філософії та суспільних наук**

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО - ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**II-ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

18 листопада 2021 року

ВІННИЦЯ 2021

УДК: 1(091):004.83

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
академік Національної академії медичних наук України,
ректор Вінницького національного медичного університету
ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Мороз Василь Максимович

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА
проректор з наукової роботи
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Власенко Олег Володимирович

професор кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор філософських наук, професор
Вергелес Костянтин Миколайович

Редакційна колегія:

Черкасов Святослав Васильович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

Харьковщенко Євген Анатолійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Куліш Павло Лаврентійович кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук викладач кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах. Матеріали доповідей та виступів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 18 листопада 2021 року Вінниця 2021. Видавець ФОП Кушнір Ю.В. – 196 с.

ISBN 978-617-7721-38-2

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 18 листопада 2021 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, пошукувачам, студентам та всім хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, грамотність, літературний стиль та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова протокол № 3 від 25 листопада 2020р.

УДК: 1(091):004.83

ISBN 978-617-7721-38-2

важливими параметрами ідентичності суб'єкта або спільноти. Топоніми беруть участь у структуруванні соціального простору, що виявляється у розмежуванні громад та соціальних груп, маскуванні геттоїзації або елітизації районів міста тощо. Включені у повсякденне життя індивідів об'єкти топоніміки постають своєрідною проекцією фізичного простору на символічний, відображенням символічного у фізичному.

Література:

1. Ассман А. Форми та трансформація культурної пам'яті / А. Ассман. – Київ : Ніка-Центр, 2012. – 440 с.
2. Нора П. Проблематика мест памяти / П. Нора, М. Озуф, Ж. де Пюимеж, М. Винок // Франция-память Пер. с франц. Д. Хапаева. – Санкт-Петербург : Изд-во Санкт-Петерб. ун-та, 1999. – С. 17-50.
3. Хальбвакс М. Коллективная и историческая память / М. Хальбвакс // Неприкосновенный запас. – 2005. – № 2-3. – С. 8-27.

Васюк І.В.,

к. філос. н., ст. лаб. кафедри філософії,
біоетики та історії медицини

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
м. Київ, Україна

РОЛЬ ГУМАНІТАРНОГО МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ Й ПОСТАКАДЕМІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Трансформації в системі вищої освіти не були випадковими змінами чи змінами, які стосувалися лише якоїсь окремої сфери суспільства. Вони виникали на запити історичної епохи, а починаючи з доби Нового часу – як наслідок технологічних революцій. Технологічні ж революції викликали докорінні зміни в освітній парадигмі завжди. Пропонуючи світові джерело інноваційного розвитку, вони детермінували вектор руху суспільства, змінювали ринок праці, створюючи запит на нові професії і відповідних фахівців. Вищі заклади освіти задовольняли цей попит.

Сьогодні актуалізується проблема підготовки і перепідготовки фахівців під потреби сучасного ринку праці. Дане питання стосується необхідності формування відповідних професійних знань, умінь, компетенцій, етосу процесії. Сучасний глобалізований простір створює умови для безперервного навчання фахівців впродовж життя.

У наш час технологія Інтернету створила ідеальні умови для так званого «третинного навчання», ґрунтованого на конструюванні знання.

Оскільки інтереси здобувачів освіти стають центральними для університету, можливі варіанти переформатування курсів, появи адаптивних елективів (предметів за вибором студентів), які виражають запити молодих людей на отримання не тільки професійно-орієнтованої, а й плідної для особистісного зростання інформації.

Цифрова освіта має потенціал горизонталізації стосунків між студентом і викладачем: від ієрархічних до партнерських стосунків. Цей горизонталізм впливає на навчальний процес, на зміст і формат пропонуваного навчального курсу. Наразі навчальні дисципліни (особливо дисципліни за вибором), висловлюючись мовою комунікативної філософії, із «тексту» перетворюються на «інтертекст» - продукт колективної творчості із варіативним змістом. Трансформуючись між полюсами академічності і адаптивності, в них має бути відтворено оптимальний баланс між, з одного боку, цілісним системним поданням інформації і, з другого боку, її цікавістю для аудиторії. Втримання цього балансу стає обов'язком і водночас ознакою високого професіоналізму викладача, що проводить заняття. В протилежному випадку породжується щось на зразок «навчального хаосу Вайтгеда», «швидкого каталогу, який божество могло б прогнати у своїй голові тоді, коли б обдумувало б створення світу, але ще не визначило, як його зібрати до купи» [1, с. 275]. Така ситуація не сприяє ні академічній успішності, ні популяризації навчального курсу, по суті, є профанацією освітнього процесу.

Існує і певна специфіка цифрової самоосвіти. Мова йде про те, що гіпертекстовий формат подачі і пошуку інформації в Мережі (що функціонує за принципами людського мислення) докорінно відрізнявся від текстового формату (побудованого на принципах людського мовлення) властивого більшості традиційних лекцій і паперових підручників. В контексті навчання це передбачає вимогу зрозумілого, послідовного і системного пояснення теми студенту, чому передують кропітка, наполеглива праця викладача.

Докладніше, класичні підручники, в основі яких покладено лінійний наратив, передбачають основний напрям викладу. Інформація в них подається, як правило, за певним методологічним і методичним алгоритмом, що має сприяти максимально повному і системному засвоєнню інформації студентами. Здобувачі освіти знайомляться з нею від розділу до розділу, від простішого до складнішого. В такий спосіб інформація структурується як цілісний когнітивний наратив, що оптимізує її розуміння.

Гіпертекстовий (ризоморфний) спосіб самоосвіти надає здобувачам освіти більше можливостей щодо способів маніпуляції з інформацією. Вони можуть дочитати запропонований віртуальний текст до кінця або ж перейти до читання будь-якого іншого фрагменту, пропускаючи несуттєві, на їхню думку, блоки інформації і навпаки зосереджуючись на тому, що,

на їхню думку, є важливим або цікавим. По суті, вони набувають свободу створювати власний наратив, а значить власне розуміння проблеми. Отже, плідне навчання за посередництвом Мережі передбачає, що молода людина володіє досить системним і критичним мисленням, яке дозволяє їй зосередитися на важливому і абстрагуватися від несуттєвого, не переплутавши перше з другим.

У разі, коли навички критичного мислення розвинуті недостатньо, складається ситуація, коли самоосвіта в Мережі із раціонально-творчого процесу конструювання правдивої інформації перетворюється на компілювання її уривків, що породжує хаотично сконструйований знаннєвий симулякр. З цього випливає висновок, що цифрова освіта в ЗВО передбачає розвинуті навички критичного мислення.

Третинне навчання є варіативним навчанням, так би мовити, конструюванням знання. За З. Бауманом, це знання здобувається за посередництвом найбільш адаптивного типу навчання, оскільки допомагає людині позбутися стереотипів і звичок, запобігти звиканню, «переплавити» фрагментарну інформацію на цілісне знання. Проте цей, досить складний, тип навчання потребує сформованого знаннєвого профілю особистості. За інших обставин є високі ризики здобуття цілком суб'єктивного, неадекватно дійсності, а можливо, й хибного знання.

З. Бауман розмірковував про таке явище як пост-академічні університети. Цитуючи його, ці університети становлять «вульгарну суміш середньовічного академічного ритуалу, спеціалізація, брутальне та бездумне заперечення ролі гуманітарних наук у сучасному суспільстві, менеджеризм і дріб'язковість створюють чудові умови для такого пост-академічного університету майданчик для потужного тиску з боку технократичних сил, що вдають з себе справжні голоси свободи і демократії, хоча орієнтовані, передусім, на ринок формами детермінізму і фаталізму, що не залишають місця для надії на будь-яку альтернативу, включаючи критичне мислення і самоаналіз» [2, с. 14].

У наш час гостро постає питання співвідношення традиційних академічних цінностей та сучасної постакадемічної культури. Дане явище характеризується відходом від традиційних комплексних моделей університетських досліджень у зв'язку з орієнтацією на проведення фінансованих, проблемно-орієнтованих науково-дослідних розробок на протиположному фундаментальним академічним дослідженням [3, с. 307].

Слотер і Леслі висловлюють думку про посилення тенденції щодо орієнтації на технічні, природничо-наукові дисципліни, які мають значні переваги порівняно з соціальними й гуманітарними науками щодо вироблення знаннєвого продукту, який спрямований на отримання в найкоротші терміни очікуваних комерційних вигод [3, 289].

Сучасна університетська політика спрямована на формування навичок менеджменту, як наприклад: дисциплінованість, професіоналізм,

критичне мислення, кваліфікований відбір і оцінка інформації, зрілі неупереджені судження, прийняття обдуманих компетентних рішень, оптимальна робота в команді. Проте у наш час спостерігається невтішна ситуація, пов'язана з недооцінкою проблемно-орієнтованого гуманістичного мислення, його відвертим ігноруванням. Цілком очевидно, що такий підхід, ніби-то виправданий з позицій ринку, утім, руйнівний з позицій цінностей людської особистості та європейської освітньої традиції, яка у всі епохи поєднувала універсальне і професійне знання. Редукуючи людину «до функцій і опцій», він пропонує вибірковість у розвитку її здібностей, що збіднює і перетворює на атавізми інші грані людської особистості, що й актуалізує необхідність посилення гуманітарної складової в освітній і науково-дослідній сферах. Саме тому в навчальні плани університетів необхідно включати дисципліни (етика, естетика, соціологія та медична соціологія, соціологія здоров'я та хвороби, філософія науки та ін.), які спрямовані на формування ціннісних і світоглядних засад сучасного фахівця, критичного системного наукового мислення.

Цілком слушно стверджує Н. Іщук щодо природи людської емпатії, яка є необхідною складовою професійного етосу фахівців, зокрема гуманістичного спрямування – лікарів, педагогів, соціальних педагогів, психологів та ін. Емпатія, почуття співпереживання, притаманні людині як соціальній істоті й формуються саме завдяки здатності відчувати потребу в Іншому, спрямованості на Іншого, діалогічній єдності зі світом. «Справді, цілком «на поверхні» перебувають причини моральних реакцій на біль іншого. Вони досить часто спочатку маніфестуються саме як реакції – спонтанний відгук на страждання іншої людини. Лише потім перетворюються на усвідомлений пошук способів допомоги їй» [4, с. 389]. Дані інтенції розвиваються під впливом гуманістичних цінностей, ідей Істини, Добра, Краси, Справедливості, які не варто спрощувати і заперечувати у нашому дегуманізованому прагматичному світі. На мою думку, «особливу увагу потрібно звернути на повернення людяності в усі форми соціальної взаємодії» [5, с. 11].

К. Ясперс вихід із очікуваної гуманітарної кризи пов'язував з відкриттям екзистенції, віднайденням буття, а порятунок європейської цивілізації – у духовній переорієнтації людей. Вагомим чинником, здатним зупинити рух людства до критичної межі, К. Ясперс вважав освіту. Освіта і є тим рятівним процесом культурного формування особистості шляхом передачі їй інформації, яка була накопичена століттями та зберігається у вигляді специфічних кодів наукового знання. Резюмуючи, освіта є процесом, який «робить індивіда через його буття співучасником у знанні цілого» [6, с. 353].

Підсумовуючи, життєво необхідним для виживання вищої освіти не тільки в Україні, а й у світі є викладання філософських дисциплін, що й

розвивають критичне системне мислення, живлять здоровий скепсис і породжують інтерес до навчання. Філософія надає молодій людині необхідний методологічний інструментарій для уникнення логічних помилок в процесі пошуку і осмислення інформації, перетворюючи розрізненість на цілісність, інформацію - на знання. Завдячуючи їй, усувається ізольованість різних сфер наукового знання, що актуалізує універсальний дискурс будь-якої професії в ключі її вкорінення, у спільному цивілізаційному досвіді. Наразі для сучасної людини (тим більше в період її особистісного становлення) надзвичайно важливою є й ціннісна місія філософії у світі, яка за образним виразом В. Франкла «живе не за десятьма, а за десятьма тисячами заповідей» [7, с. 295-296]. Філософський світогляд дозволяє, дотримуючись дистанції по відношенню до викликів «плинної сучасності» і пристосовуючись до життя в буремні часи, зберегти свою внутрішню красу і через професійну діяльність бути корисним людям.

Література:

1. Ленем Р. Електронне слово : демократія, технологія та мистецтво. Человек и новые информационные миры. Серія «Зміна парадигми». - Київ : Видавництво «Ніка Центр». 2005. - 376 с.
2. Бауман З., Донскіс Л. Плинне зло. Життя без альтернатив. Київ : Дух і Літера, 2017. - 216 с.
3. Ylijoki O.-H. Entangled in Academic Capitalism? A Case-study on Changing Ideals and Practices of University Research / O.-H. Ylijoki // Higher Education. – 2003. – Vol. 45, no 3. – P. 307-335.
4. Іщук Н.В. Сучасна православна теологія діалогу: філософсько-релігієзнавчий аналіз: дис. ... док. філос. наук: 09.00.11 – релігієзнавство. Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2019.
5. Бурдейна І.В. Діалогічна взаємодія як передумова конститування особистості фахівця: ретроспектива та перспектива / І.В. Бурдейна // Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал. 2018. Випуск 21. С. 10-13.
6. Ясперс К. Смысл и назначение истории : Пер. с нем. Москва : Политиздат, 1991. - 527 с. (Мыслители XX в.).
Франкл В. О смысле жизни [Текст]. Человек в поисках смысла : Сборник / Общ. ред. Л.Я. Гозмана, Д.А. Леонтьева / В. Франкл. Москва : Прогресс, 1990. - 368 с. Режим доступа : https://imwerden.de/pdf/frankl_chelovek_v_poiskakh_smysla_1990.pdf